

Westvlaamse grafische bedrijven in (cijfer)beeld

R. Debacker

Alhoewel de plaats van de Belgische grafische industrie op het zuiver economisch vlak eerder bescheiden is, speelt de drukwerkproduktie een belangrijke rol in de sociale en kommunikatieve aspecten van onze samenleving.

Ook de meeste Westvlaamse grafische bedrijven zijn eerder bescheiden, maar vertonen een aantal specifieke eigenschappen die wij hierna willen voorstellen.

1. Grafische bedrijven

Vooraleer cijfers en kenmerken te noemen is het ongetwijfeld nuttig kort te omschrijven welke bedrijven hier bedoeld worden. Statistieken en persnota's hebben vaak de neiging (al dan niet opzettelijk) op dit vlak onduidelijk te zijn.

Tot de grafische industrie behoren twee hoofdactiviteiten, die soms in één onderneming terug te vinden zijn: drukkerij en uitgeverij. De drukkerijen zelf vallen in twee groepen uiteen: de krantendrukkerijen en de overige bedrijven (labeurdrukkerijen, afwerkings- en prepress-bedrijven).

2. Even terugblikken

De voornoemde structuur vinden we terug in de cijfers betreffende tewerkstelling en werkloosheid over de periode 1975-1987 (tabel 1).

De algemene economische recessie slaat ook in de Belgische grafische bedrijven toe, vooral in de jaren 1975-80. De tewerkstelling daalt dan met ruim 11%. Tot 1985 is er nog een lichte achteruitgang, maar de laatste drie jaar is er een ommekeer merkbaar.

Toch is deze globale evolutie niet in alle sectoren van de grafische industrie terug te vinden. In de uitgeverijen blijft de tewerkstelling bestendig behouden en groeit zelfs lichtjes aan. Bij de krantendrukkerijen is er evenwel een gestadige personeelsterugloop, die ook na 1985 doorgaat. De pre-press-bedrijven vormen een uitzondering: ze groeien sinds 1975 bestendig aan, een teken van geslaagde specialisatie.

De werkloosheidscijfers bevestigen deze vastgestelde trend en zijn momenteel dalend. De sektorcijfers mogen niet verward worden met het aantal werkzoekende technici. Zo zijn er (in 1987) 'slechts' 2.533 werkzoekende letterzetters en drukkers op 4.224 werklozen in de grafische industrie (bij RVA 'Boek' genoemd).

Tabel 1: Tewerkstelling en werkloosheid in de grafische bedrijven in België, 1975-1987

	1975	1980	1985	1987	1975/87
<i>Tewerkstelling</i>					
Krantendrukkerijen	5.804	4.769	4.545	4.321	- 1.483
Labeurdrukkerijen	24.502	21.043	19.479	19.536	- 4.966
Afwerkingsbedrijven	871	688	583	656	- 215
Pre-press-bedrijven	1.850	2.173	2.311	2.552	+ 702
Drukkerijen	33.027	28.673	26.918	27.065	- 5.962
		- 4.354	- 1.755	+ 147	
Uitgeverijen	5.124	5.136	5.254	5.357	+ 233
		+ 12	+ 118	+ 103	
Grafische bedrijven	38.151	33.809	32.172	32.422	- 5.729
		- 4.342	- 1.637	+ 250	
<i>Werkloosheid</i>					
Mannen	1.475	1.518	1.972	1.723	+ 248
Vrouwen	1.243	2.358	2.629	2.501	+ 1.258
Sektor Boek	2.718	3.876	4.602	4.224	+ 1.506
		+ 1.158	+ 726	- 378	

Bron: RSZ — Jaarverslagen — Toestand op 30 juni.

RVA — Jaarverslagen — Maandgemiddelden van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen.

3. Tewerkstelling in West-Vlaanderen

Is de geschetste evolutie ook in onze provincie terug te vinden? Om zinvol te vergelijken moeten we vooraf een correctie maken. Er zijn namelijk geen dagbladdrukkerijen in West-Vlaanderen. Dus vergelijken we met de nationale tewerkstelling, exclusief dagbladsektor.

Tabel 2 is een echte revelatie. Want de groeicijfers voor onze provincie (+372 personeelsleden over 1984/87) overtreffen de nationale aangroei (van 275 eenheden). De sterkste 'grafische' arrondissementen (Roeselare, Kortrijk, Brugge) zien hun tewerkstelling met zowat 14% toenemen. Het feit dat de Westvlaamse grafische tewerkstelling in het laatste halfjaar van 1987 nog eens met 134 oploopt, maakt een sluitende verklaring van deze unieke evolutie bijzonder moeilijk.

Tabel 2: Tewerkstelling in de grafische bedrijven, exclusief dagbladdrukkerijen

	1984	1985	1986	1987	84/87
België	22.469	22.373	22.512	22.744	+ 275
	+ 160	- 96	+ 139	+ 232	
West-Vlaanderen	2.694	2.799	2.900	3.066	+372
	+ 39	+ 105	+ 101	+ 166	
Brugge	707	734	750	810	+103
Diksmuide	20	18	22	19	- 1
Ieper	146	145	162	156	+ 10
Kortrijk	730	779	809	842	+112
Oostende	120	106	114	113	- 7
Roeselare	726	760	790	853	+127
Tielt	227	239	235	252	+ 25
Veurne	18	18	18	21	+ 3

Bron: RSZ — Jaarverslagen — Toestand op 30 juni.

Wel stellen we vast dat de Westvlaamse grafische bedrijven procentueel meer arbeiders in dienst hebben dan het nationaal gemiddelde, namelijk 69,3% t.o.v. 60,3% zoals blijkt uit tabel 3.

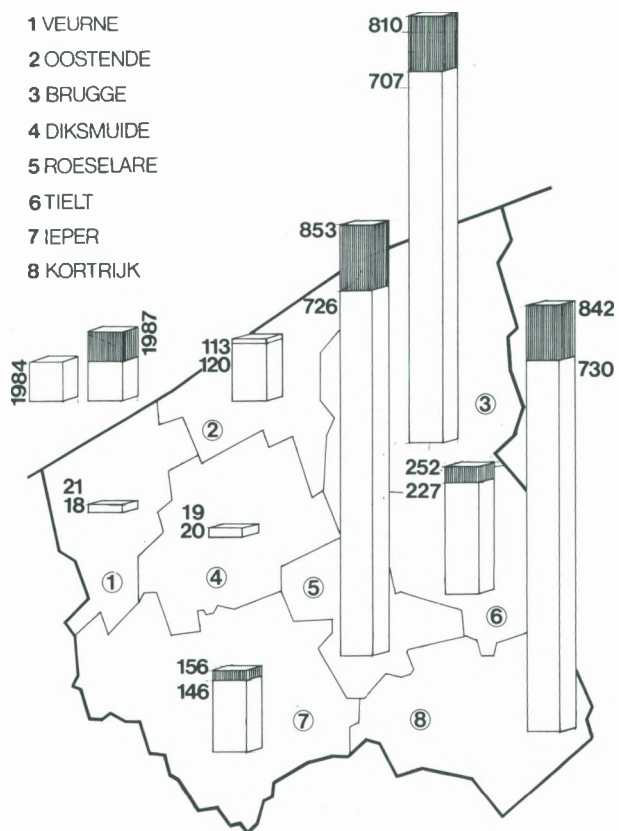
Tabel 3: Personeelssamenstelling in de grafische bedrijven

1987		België	West-Vlaanderen	
Mannen	15.486	47,8	1.605	52,4
Vrouwen	4.063	12,5	517	16,9
Arbeiders	19.549	60,3	2.222	69,3
Mannen	7.365	22,7	530	17,3
Vrouwen	5.508	17,0	414	13,4
Bedienden	12.873	39,7	944	30,7

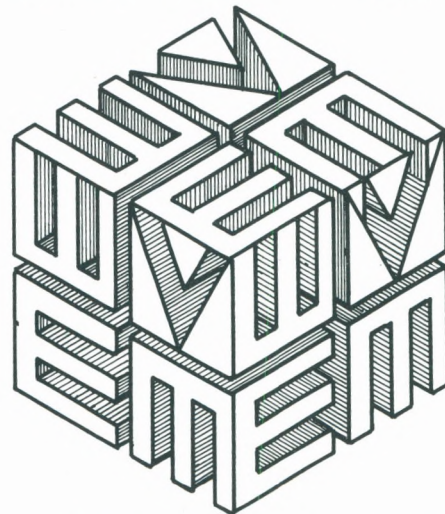
Bron: RSZ — Jaarverslag — 30 juni.

West-Vlaanderen telt slechts 12 grotere grafische bedrijven met meer dan 50 werknemers. De KMO's stel-

Tewerkstelling in de grafische bedrijven in West-Vlaanderen, 1984 en 1987

c.v. west — vlaamsche elektriciteitsmaatschappij

interkommunale vereniging voor :
elektriciteit aardgas kabeltelevisie

hoogstraat 41 8000 brugge
tel : 050 / 33 79 51

Tabel 4: Bedrijfsgrootte in de grafische industrie

Grootte		België						West-Vlaanderen	
		Bedrijven		Werknemers		Bedrijven		Werknemers	
		a.c.	%	a.c.	%	a.c.	%	a.c.	%
tot 4	wkn	1.327	59	2.469	8	148	62	281	9
5-9	wkn	349	15	2.291	7	39	16	256	9
10-19	wkn	272	12	3.655	11	24	10	307	10
20-49	wkn	196	9	6.184	19	17	7	621	21
50-99	wkn	69	3	4.663	14	7	3	482	16
100-199	wkn	26	2	3.249	10	3	1	372	12
200-499	wkn	19	1	5.579	18	2	1	670	22
500-999	wkn	7		4.232	13				
		2.265	100	32.422	100	240	100	2.989	100
KMO < 50 wkn		2.144	95	14.599	45	228	95	1.465	49
GO > 50 wkn		121	5	17.823	55	12	5	1.524	51

Bron: RSZ — Jaarverslagen en Statistiekdienst.

Toestand op 30 juni 1987. Bedrijfsgrootte volgens aantal werknemers (wkn).

Voor West-Vlaanderen: alleen drukkerijen.

len 49% van het personeel tewerk, wat 4 percent hoger is dan het nationaal gemiddelde (tabel 4).

Of personeelssamenstelling en bedrijfsgrootte invloed hebben op de vastgestelde expansie, valt niet te bewijzen.

Dynamisch bedrijfsbeleid, creativiteit, technische vernieuwing en inzet, zijn veeleer de motor van de vooruitgang.

4. Opleidingsbehoeften

De laatste jaren is er een toenemend tekort aan grafisch geschoolde werkers. Een recente studie van de Federatie van de Belgische grafische industrie (Febelgra) besluit dat er — voor de periode 1989-1993 — jaarlijks 500 vaklui ontbreken op de nationale arbeidsmarkt.

Dit versterkt de noodkreet voor méér grafische opleiding die de Westvlaamse drukkers, bij monde van hun beroepsgroepering Westgrafica, in mei 1988 laten horen.

Niettegenstaande sterke technische bijscholing (door het Vormingsinstituut Brugge en de RVA-diensten) blijft de nood aan dagopleiding groot.

Zowel bij de Westvlaamse grafische scholen (KTA en VTI Brugge) als in Oost-Vlaanderen (vooral VISO en HIGRO Gent) groeit het aantal leerlingen de laatste jaren flink aan. In het Brugse VTI is de grafische afdeling over een tijdsspanne van vier jaar met 65% toegenomen tot meer dan 200 leerlingen.

Toch is er een regionaal probleem: de grootste tewerkstellingsexpansie situeert zich in het zuiden van de provincie en daar is geen grafische school. Tabel 5 illustreert overduidelijk dat het VTI Brugge alleen noordelijk West-Vlaanderen betreft, terwijl de rest van de provincie in Gent terecht komt. Het arrondissement Kortrijk is met 47% het sterkst vertegenwoordigd in het Gentse VISO.

Globaal gezien volgen zowat 400 Westvlamingen secundair grafisch onderwijs. Jaarlijks komen ongeveer 70

afgestudeerden vrij voor het bedrijfsleven. Gezien de lopende evolutie is dit onvoldoende.

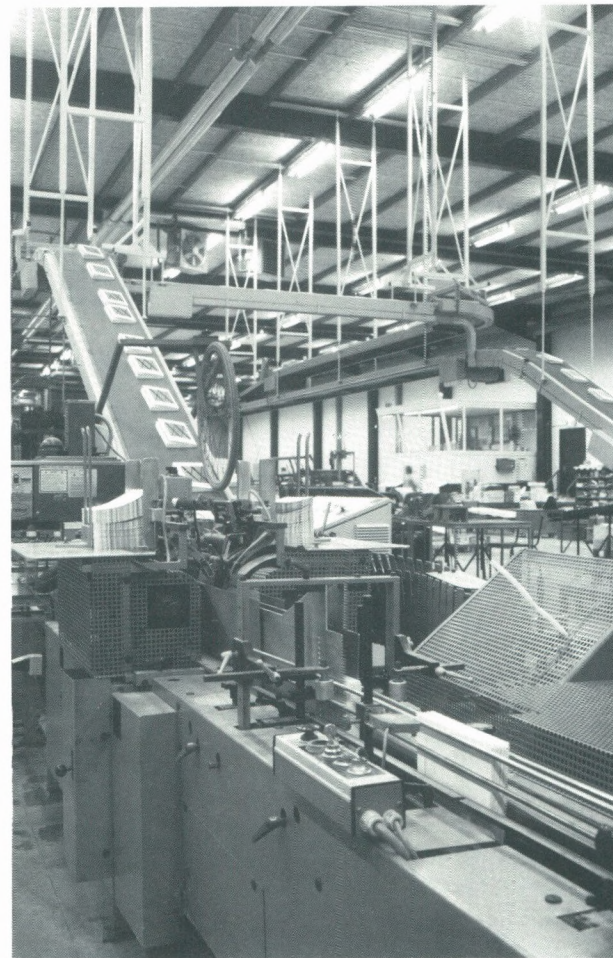
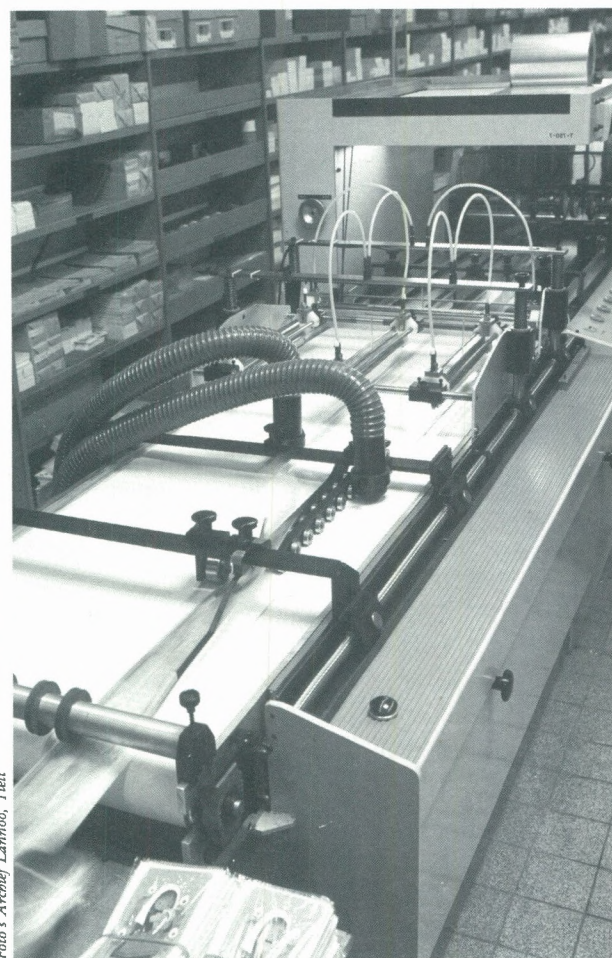
De medegedeelde leerlingencijfers tonen nog twee specifiek Westvlaamse situaties.

Vooreerst is het Roeselaarse — in verhouding tot de plaatselijke grafische tewerkstelling — in de secundair grafische dagopleidingen zwak aanwezig.

Daarnaast valt nog iets te zeggen over de hogere grafische opleiding aan het HIGRO Gent. West-Vlaanderen levert niet minder dan 48% van de studenten, die vooral uit het Kortrijkse komen. Gezien het studieniveau komt deze opleidingsvorm evenwel minder in aanmerking om de vraag naar technici op te lossen.

Tabel 5: Aantal leerlingen in de grafische dagopleidingen, oktober 1988

Dagonderwijs	Secundair		Hoger	
Leerlingen uit arrondissement	Brugge VTI	Gent VISO	Samen	Gent HIGRO
Brugge	130	30	160	29
Diksmuide	5	6	11	4
Ieper	1	19	20	24
Kortrijk	4	96	100	58
Oostende	14	13	27	12
Roeselare	24	23	47	19
Tielt	6	17	23	15
Veurne	1	4	5	9
West-Vlaanderen	185	208	393	170
Andere provincies	16	738	754	190
Totaal	201	946	1.147	360

Foto's Archief Lannoo, Tielit

5. Op naar 1992

De gunstige tewerkstellingsevolutie van de Westvlaamse grafische bedrijven is in ruime mate het resultaat van een goede bedrijfsleiding.

In de kencijfers van de tien grootste Westvlaamse bedrijven vinden we hiervan een treffend beeld (tabel 6).

Heeft West-Vlaanderen geen krantendrukkerij, dan speelt Roularta toch een belangrijke rol in de weekbladen-, reclame- en magazinerewereld met een omzet van bijna 4 miljard. Volgen: twee imposante rotatiedrukkerijen Mercator Press en Hoorens Printing en de kwaliteitsdrukkerij-uitgeverij Lannoo. Het palet wordt aangevuld met boekdrukkers, formulierenspecialisten, meerkleurenoffsetdrukkers en een fotogravure.

Naargelang het grafisch produkt varieert de toegevoegde waarde van laag (bij fors grondstoffen- en dienstenaandeel) tot hoog (bij overwicht van eigen prestaties). Belangrijker is de cash-flow, dit is de winst plus de afschrijvingen. Die staat — enkele bedrijven niet te na gesproken — op een behoorlijk niveau.

Dynamische bedrijven hebben niet op de aankondiging van 1992 gewacht om hun activiteiten op een bredere markt aan te bieden. Uitvoer is in West-Vlaanderen geen onbekende, ook niet in de grafische industrie.

Tabel 7 geeft ons een kijkje op de omzetgerichtheid.

Naast het feit dat de omzet per werknemer behoorlijk boven het nationaal gemiddelde ligt, valt een uitvoeraandeel van 24% te noteren.

Die uitvoer is ongelijk in de Westvlaamse bedrijven terug te vinden. Bij Roularta bedraagt hij (begrijpelijkerwijze) amper 3%, terwijl Mercatorpress 51% haalt.

Heel wat andere en kleine Westvlaamse drukkerijen vangen de uitdaging van 1992 nu reeds op door een actief exportbeleid. Catherine Press uit Brugge kan — met 90% uitvoer van haar wetenschappelijk drukwerk — hiervoor model staan.

Dit laatste voorbeeld brengt ons meteen bij de beperktheid van cijfers en informatie. Want de Westvlaamse grafische bedrijven zijn uiteraard veel méér dan wat hierboven beschreven staat.

De verscheidenheid aan drukwerkspecialisaties, het rijke vakmanschap, de creatieve aspecten en de ook dagelijkse zorgen, komen in deze bijdrage onvoldoende tot hun recht. Omdat de levensechte realiteit moeilijk in cijfers te vatten is.

Toch hebben cijfers één voordeel: ze bevestigen de meestal gevoelsmatige ervaringen. In die zin getuigen ze hier van een boeiende en expansieve bedrijfstak.

Tabel 6: Kencijfers van de grootste Westvlaamse grafische bedrijven

Bedrijven	Omzet	Toegevoegde waarde	% op omzet	Cash-flow	% op TW
Roularta	3.873.100	1.014.800	26	335.000	33
Mercator Press	1.238.000	382.800	31	192.000	50
Hoorens Printing	911.300	186.400	20	83.900	45
Lannoo	548.400	267.900	49	48.400	18
Die Keure	369.700	182.900	49	24.000	13
Strobbe	350.500	168.000	48	33.800	20
Delabie	214.300	97.500	45	34.000	35
Euroset	208.100	83.200	40	17.500	21
Deckmyn	190.800	130.200	68	32.600	25
Continuga	190.300	59.200	31	25.400	43

Bron: Trends — Top 20.000 — 1987.

Bedragen × 1.000 fr.

TW = toegevoegde waarde

Tabel 7: Omzet en tewerkstelling in de grafische bedrijven

1986	België		West-Vlaanderen	
Verkoop binnenland	37.783.606	60	4.183.552	62
Verkoop buitenland	13.846.348	22	1.600.736	24
Diensten aan derden	11.431.543	18	975.757	14
Produktie-omzet	63.061.497	100	6.760.045	100
Aantal werknemers	19.774		1.897	
Omzet per werknemer	3.189		3.564	

Bron: NIS — Produktiestatistieken — Bedrijven met meer dan 10 arbeiders.

Bedragen × 1.000 fr.